

Miljöminister

Romina Pourmokhtari

Sjukvårdsminister

Acko Ankarberg Johansson

Socialminister

Jakob Forssmed

Stockholm, 1 december 2022

Förbättra både luftkvaliteten och folkhälsan!

Vi vill gratulera dig till ditt nya uppdrag som Sveriges minister för miljö och klimat. Det är ett stort och viktigt uppdrag i en utmanande tid. Utöver de uppenbara och omtalade problem som klimatkrisen för med sig, finns utmaningar som det talas mindre om. Många dör i förtid – även i Sverige – och samhällskostnaderna är enorma. Till skillnad från vad många tror är svensk luft nämligen inte särskilt ren. I flera delar av landet ligger luftkvaliteten långt ifrån de vetenskapliga rekommendationerna. Vi har sammanställt de viktigaste åtgärderna. Eftersom detta är en fråga som förbättrar folkhälsan med insatser på miljöområdet adresseras även sjukvårdsministern och socialministern i detta brev.

Luftföroreningar medför allvarliga hälsokonsekvenser som ökad risk för hjärt-kärlsjukdom, KOL och astma. Alla drabbas, men barn riskerar livslånga skador och smutsig luft är särskilt skadlig för gravida, äldre och kroniskt sjuka. WHO:s riktlinjer om luftkvalitet från 2021 baseras på aktuell forskning och visar på hälsorisker vid lägre halter. Närmare 7000 svenskar dör i förtid årligen till följd av dålig luft. 200 personer dör varje år i trafikolyckor. Sveriges samhällskostnader för luftföroreningars hälsopåverkan uppgår till 168 miljarder kronor per år.

För att förbättra luftkvaliteten krävs både nationella och internationella insatser. Inrikes transporter och industrin står för en stor del av utsläppen av partiklar och kväveoxider samtidigt som minskade utsläpp från andra länder (särskilt av partiklar och ozon) är avgörande för att nå det svenska miljömålet.

Det nämns i regeringens budget för 2023 att nationella styrmedel är otillräckliga för att nå miljömålet frisk luft. Det krävs alltså fler åtgärder för att sänka luftföroreningshalterna av framför allt partiklar, kväveoxid, ozon och bens(a)pyren om målet ska nås. Inte heller EU-kommissionens förslag till nytt luftkvalitetsdirektiv är tillräckligt långtgående. Det behövs en långt mer ambitiös ansats för att skydda hälsan – och här kan Sverige gå i bräschen i de kommande förhandlingarna.

Som ordförandeland i EU första halvåret 2023 har Sverige chans att driva på det internationella arbetet för bättre luftkvalitet. Det arbetet kan påbörjas redan vid ministermötet i december då EU-kommissionens förslag till uppdaterat luftkvalitetsdirektiv ska diskuteras. Ett bra utfall i kommande förhandlingar förbättrar också förutsättningarna för ett ambitiöst arbete på nationell nivå. Kommissionens förslag innebär förvisso skärpningar av gränsvärden för luftföroreningar i EU till år 2030, men det ligger inte i nivå med WHO:s rekommendationer och rådande kunskap om hälsorisker. Sverige har här en unik möjlighet att med vetenskapligt stöd om hälsoriskerna med luftföroreningar driva på för bättre luft och minskade samhällskostnader i hela EU. Men oberoende av utkomsten av förhandlingarna har Sverige en möjlighet att agera proaktivt och ta ansvar för bättre luftkvalitet nationellt.

Våra förslag på lösningar för bättre luftkvalitet:

1. Öka ambitionen och höj kraven för renare luft

EU-kommissionens föreslår att EU:s regler för luftkvalitet ska stämma med WHO:s riktlinjer först 2050 och vägen dit är otydlig. Driv på för ett skarpare direktiv för luftkvalitet, i linje med WHO:s rekommendationer, med bindande gränsvärden för luftkvalitet senast 2030. Oavsett utkomsten av förhandlingarna har Sverige möjlighet att agera proaktivt, skärpa luftkvalitetsförordningen och revidera miljömålet Frisk Luft med vetenskaplig evidens i ryggen.

2. Inför styrmedel som minskar luftföroreningar från transportsektorn

Åtgärder som minskar utsläpp från fossila bränslen bidrar till synergieffekter för hälsa och klimat. Exempelvis bidrar åtgärder för frisk luft till miljömålen begränsad klimat-påverkan och god bebyggd miljö.

Den svenska nollvisionen för trafik har varit en framgång och bidragit till ett skifte i perspektiv. För ytterligare samstämmighet mellan olika politikområden kan denna vision vidgas till att omfatta sjukdoms- och dödsfall i förhållande till luftföroreningar, alltså de som dör eller blir sjuka på grund av smutsig luft.

Reformer som berör transportsektorn och presenteras i budgeten för 2023 riskerar att öka utsläpp. Det handlar bland annat om att bonusen tas bort för elbilar, gasbilar och laddhybrider, att reseavdraget består med förstärkt ersättning för bensin- och dieslbilar, skatten sänks på fossila drivmedel och underhållet av järnväg minskas till förmån för ökat vägunderhåll. Anslag för miljöövervakning minskar jämfört med tidigare, något som kan medföra risker för luftkvaliteten om det rör luftområdet.

3. Stärk samordningen och ta fram underlag för verkningfulla åtgärder.

Arbetet i Sverige idag är splittrat på olika nivåer vilket påverkar effektiviteten i

insatserna för en bättre luftkvalitet. Det är idag stora skillnader i såväl förutsättningar (inklusive resurser) som hur åtgärder syns på kommunal nivå. Bättre nationell samordning behövs och kan ske genom att ge Naturvårdsverket i uppdrag att ta fram en nationell åtgärdsplan. Det sker då i linje med de rekommendationer som gavs i översynen av åtgärdsprogram i regeringsuppdrag från 2020.

Bättre mätningar och övervakning skapar grund för verkningfulla åtgärder. Detta kan ske genom nationell modellering, krav på mätning och underbyggda lokala åtgärds-program, exempelvis behövs krav på mätning där halterna är höga där barn vistas (skolor och förskolor). Ultrafina partiklar och sot som kan ge hälsoeffekter är idag oreglerade och mäts inte, men förslag om detta finns från EU-kommissionen. Tillgänglig och enkel information om luftkvalitet behövs också till befolkningen.

Det är dags att driva på arbetet med konkreta insatser för en bättre luftkvalitet. Vi ses gärna för en dialog och diskussion om förslag och lösningar för renare luft och bättre hälsa!

Med vänlig hälsning,

Mikaela Odemyr
Åkesson

Ordförande

Astma- och Allergiförbundet

Kristina Sparreljung

Generalsekreterare

Hjärt-Lungfonden

Anders

Ordförande

Riksförbundet Hjärt-Lung

Susanne Rosén

Vice ordförande

Astma- och Allergiförbundets forskningsfond

Kontaktuppgifter till handläggare:

Marie-Louise Luther, intressepolitiskt sakkunnig Astma- och Allergiförbundet:
marie-louise.luther@astmaoallergiforbundet.se, 08-506 28 211

Martina Elings-Pers, intressepolitisk sakkunnig, Hjärt-Lungfonden
martina.elings-pers@hjärt-lungfonden.se , 070-330 52 74